

SIMBOLURI ALE CINSTIRII DEDICATE LUI ION HELIADE RĂDULESCU

Dr. Virgiliu Z. Teodorescu

"Om de mari inițiative într-o epocă de pionierat, scriitor original și patriot luminat, I Heliade Rădulescu este una din personalitățile proeminente ale culturii românești."
Dimitrie Păcurarii!¹

Ion Heliade Rădulescu was a significant personality of the XIX century who greatly contributed to the progress culture by actively supporting the development of teaching, press, literature of all kinds, theater, translations from universal literatures, printing of press and books. These accomplishments and his participation in the 1848 Revolution makes him a man who honored his country.

The cultural calendar of the year 2002 also includes the celebration of 200 years since his birth. This event requires the gathering of data concerning all the past activities towards the honoring of his great personality, in order to be able to find the best way to maintain such a symbol for the generations of this third millennium.

Sărbătorirea bicentenarului nașterii lui Ion Heliade Rădulescu² la 6/18 ianuarie 2002 implică o retrospectivă pentru a cunoaște ce au făcut generațiile anterioare pentru cinstirea acestui ilustru înaintaș. Pe această cale vom putea defini cum trebuie să intervenim pentru ca cele trecute să fie evidențiate ca valoroase moșteniri și totodată să stabilim ce și cum vom marca acest eveniment pentru a transmite viitorimii modul în care, la rândul-ne, am onorat pe deschizătorul de drumuri care au contribuit la renașterea națională conducând poporul român la realizarea aspirațiilor multiseculare.

Readucerea în atenția celor de azi a personalității omului care, prin faptele sale a fost un pionier al culturii românești moderne este o stringentă necesitate. Acordând atenție limbii române ca întemeietor al limbii literare I.H.R., în primele decenii ale veacului al XIX-Iea, prin multilateralitatea preocupărilor desfășurate în condiții mai mult decât precare, a reușit să permanentizeze învățământul în limba

¹ Dimitrie Păcurariu, *Ion Heliade Rădulescu - personalitate proeminentă a culturii românești*, „Scânțea”. București. 6 ianuarie 1977, p.2.

² Ion / Ioan / Heliade / Eliade / Rădulescu (6/18 ianuarie 1802, Târgoviște, jud. Dâmbovița - 27 aprilie 1872, București, înmormântat în curtea bisericii Mavrogheni) Studii la București, poliglot, carieră didactică, scriitor, lingvist critic literar, gânditor, animator al vieții culturale, editor de periodice și cărți, traducător, publicist, la 24 iulie 1843 a fost numit în postul de "arhivar al Statului" funcție ce a onorat-o până la 14 iulie 1848, om politic, participant la revoluția de la 1848, membru și vicepreședinte al Ateneului Român, de la 1/13 aprilie 1866 membru fondator și președinte - 8/20 august 1867 - al Societății literare române, devenită apoi Societatea Academică română, iar din 1879, Academia Română. Vezi: Tudor Mateescu, Ion Eliade Rădulescu, în: *Figuri de arhiviști*. București 1971, p. 21-31; Paul Cornea, în: *Dicționar de literatură română*. Editura Univers, București 1979, p. 323-326; Evelin Fonea, „Aniversări culturale”. București. 1972, p. 101-123; ibidem 1977, vol. I, p. 33-42.

română pe drumul trasat de Gheorghe Lazăr³ căruia i-a fost elev, colaborator apropiat și apoi continuator la conducerea școlii de la Sf. Sava. Astfel el a reușit să lanseze în viața cotidiană discipoli doritori ca la rândul-le să acționeze pentru propășirea țării, învățământul în limba română devenind, în următoarele decenii, o realitate la orașe și sate.

Punând bazele publicisticii I.H.R., a realizat o informare a tuturor românilor, cititori și colaboratori din interiorul și din afara țării, relevând astfel interesul cu care a fost receptat „Curierul Românesc”⁴ și cele care i-au urmat.

Editor de presă și de carte a acordat atenție atât literaturii românești dar și celei universale prin realizarea de bune traduceri care au făcut cunoscute cele mai valoroase scrieri ale timpului. Tirajele le-a reglat după abonamentele pe care le realiza în prealabil.

Ctitor al școlii românești și al învățământului superior în limba română, ctitor al ziaristicii, al editării și tipografiei moderne, al teatrului în limba română, al literaturii române, abordând variate genuri literare I.H.R. le-a realizat cu dăruire, pasiune și multă generozitate. Conștient de cele dorite a fi novatoare ale societății românești I.H.R., a știut să antreneze la acțiune pe cei care i-au fost ucenici, determinându-l să-i fie discipoli. Cercetătorul Matei Ionescu⁵, referindu-se la aceste preocupări afirma: "i-a făcut pe alții să învețe să se cultive, să creeze și să lupte".

Multilateralele preocupări de profesor, de trezorier al mărturiilor trecutului păstrate la Arhivele Statului, de editor, de creator de societăți culturale și artistice, de militant politic au avut asupra contemporanilor menirea de a vedea în el pe cel care trebuia să fie urmat pentru a putea trece peste vicisitudinile cu care se confruntau în acei ani. A fost reacția tuturor, indiferent de vârstă sau poziție socială de a-l revendica să le fie călăuză la momente de restriște. Astfel a ajuns să fie considerat

³ Gheorghe Lazăr (5 iunie 1779. Avrighi, jud. Sibiu - 17 septembrie 1823. Avrighi). Studii Avrighi. Cluj și Viena de teologie, filozofie și inginerie. Revenit în Transilvania este profesor la Sibiu de unde, fiind oprimat, trece în Țara Românească, fiind într-o primă etapă percepător al copiilor unor mari boieri, concomitent realizează și o serie de planuri de moșii. Militând pentru școala în limba română, găsește sprijinul mai multor mari boieri care menționând: "un Lazăr inginer, ce a venit acum de curând din părțile Transilvaniei" întocmesc o anafora ce a condus la numirea lui ca "dascăl" la 24 martie / 5 aprilie 1818 pentru a preda matematicile, geografia și agrimensura (măsurarea pământului) la școala de la Sf. Sava unde a susținut cursurile în limba română, punând astfel bazele primei școli superioare în limba națională. El a extins programa predând și geografia istorică, gramatica și filozofia. Autor de manuale, a creat în jurul său o pepinieră, din rândurile elevilor săi s-au afirmat elementele care au condus destinele românești spre propășire în deceniile următoare. La izbucnirea revoluției conduse de Tudor Vladimirescu a fost alături de acesta, gestul său fiind sancționat ulterior. Bolnav, s-a retras la Avrighi. Vezi: G. Nedioglu, *Cea mai veche școală românească*, București. 1906; Mihai Popescu, *Colegiul național "Sf Sava" cea mai veche școală românească*, București. 1944; Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, Editura pentru literatură. București. 1966. p. 110; Virgiliu Z. Teodorescu, *O statuie a lui Gheorghe Lazăr în lumina unui document inedit*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, anul XXXIX. nr. 4 / 1970. București, p. 65.

⁴ Primul număr al periodicului „Curierul românesc” a fost editat de I.H.R. la 8/20 aprilie 1929 la București, fiind deschizător de drum în presa Țării Românești. A avut o apariție regulată până la 19 aprilie / 1 mai 1848. Și-a reluat apariția în perioada 29 noiembrie / 11 decembrie - 13/25 decembrie 1859.

⁵ Matei Ionescu. Părintele presei românești, în: "Presa noastră". București, anul XVII. nr. 4 (191). p.41-43.

ca părinte spiritual al generației pașoptiste, majoritatea participanților situați în conducerea revoluției fiind trecuți prin școala sa.

Cele înfăptuite în decursul anilor erau, de fapt, traducerea în realitate a ideilor preluate de la Gheorghe Lazăr, amplificate și la 1827 mai bine ierarhizate⁶ când, în anturajul lui Dinicu Goleșcu⁷ și Stanciu Căpățâneanu⁸, toți trei, luând în dezbatere ce se impunea să fie făcut pentru a scăpa țara de toate relele, au depus jurământ solemn în biserica de la Golești⁹ că vor acționa pentru realizarea programului reformator menit a contribui la înființări de școli sătenești, publicare de ziare, realizări de spectacole teatrale, de traduceri, scrierea și publicarea de literatură originală, înființarea de tipografii. Acesta a fost momentul care a generat constituirea Societății Literare care a mobilizat pe cei ce puteau contribui la stimularea culturii românești. Au avut parte de o participare atât a celor vârstnici cât și mai ales a celor tineri. Amintim în acest context integrarea la acțiunile societății a lui Grigore Alecsandrescu¹⁰ și a lui Cezar Bolliac¹¹. Cele asumate personal de I.H.R. au fost

⁶ Societatea literară și a avut menirea de a contribui la propășirea culturii românești prin realizarea unui învățământ de toate gradele. înființarea unui teatru național în care spectacolele să fie în limba română, încurajarea traducerilor din literatura universală. Inițiatorii au inclus în programul societății o serie de prevederi de natură reformatoare în plan politic. Un prim pas l-a constituit înființarea din anul 1828 a primelor școli sătenești. Vezi: Constantin C. Giurescu. *op.cit.*, p- 171.

⁷ Dinicu Goleșcu / Costandin Radovici / din Golești (7 februarie 1777. Golești. jud. Argeș - 5 octombrie 1830. Golești. înmormântat în biserica conacului și a satului Golești). studii la Academia Grecească cu Lambru Fotiade și Ștefan Committas. a urcat treptele ierarhiei boierești. fiind. la 1808. ispravnic al jud. Muscel apoi al jud. Argeș; stolnic la 1811. aga la 1814, mare logofăt al Țării de Jos. contribuind la alegerea lui Uarion ca episcop de Argeș prin care s-a apropiat de Tudor Vladimirescu. a susținut introducerea învățământului în limba română prin cele enunțate de. Gheorghe Lazăr. organizator al unei școli și a unui mic spital pe moșia sa. iluminist. traducător Preocupat de cunoașterea modului de viață al altor popoare a procedat cu asiduitate la notarea celor mai semnificative impresii. făcând permanent comparații cu stările existente pe plaiurile românești, critic și autocritic la adresa clasei conducătoare. revendicând schimbarea atitudinii față de masa celor care erau realii realizatori ai veniturilor țării. Vezi Mircea Anghelescu în „Dinicu Goleșcu. Scrieri”. Editura Mincerva. București. 1990. p. V-LXI.

⁸ Stanciu Căpățâneanu (? - ? după 1843). Studii la școala de la Sf. Sava, Sluger, carieră didactică la Craiova. judecător la Râmnicu Vâlcea. traducător. publicist. Vezi: Lucian Prădescu. „Enciclopedia Cugetarea” – Material românesc. Oameni și înfăptuiri. Editura Cugetarea – „Georgescu Delafras”. București. 1940. p. 166.

⁹ Biserica de la Golești, fostul jud. Muscel în prezent jud. Argeș, ctitoria lui Stroe Leordeanu ridicată la 1646-1648 ca o componentă a construcțiilor. servind vieții spirituale ctitorului și familiei sale a devenit pe parcursul anilor gropniță a membrilor acestora. folosindu-se în acest sens zonele laterale ale pronaosului. Valoros monument de arhitectură a fost integrat în rândurile monumentelor istorice, pe parcursul ultimelor două secole bucurându-se de minuțioase cercetări și restaurări.

¹⁰ Grigore Alecsandrescu. Deși George Călinescu a făcut îndreptarea cuvenită preluând numele conform semnăturii cu "cs" se folosește inexplicabil încă forma Alexandrescu / (22 februarie 1814 (?). Târgoviște. jud. Dâmbovița - 25 noiembrie 1885, București). poet. folclorist traducător, ziarist, om politic. Studii la pensionul lui I.A. Vaillant și colegiul Sf. Sava - București. A deținut o serie de funcții la Focșani, București. Implicat în evenimentele anului 1840 a fost arestat. după eliberare s-a implicat în diverse societăți secrete. La revoluția de la 1848 are contribuții ca redactor al gazetei "Poporul suveran". A fost director al Eforiei Spitalelor. membru în Comisia Documentală unde a lucrat între 19 ianuarie 1852 - 11 aprilie 1858. La 18 iunie 1849 a fost numit „arhivarul Statului” (director al Arhivelor Statului). funcție deținută până la 3 decembrie 1854. director al Cultelor. membru în Comisia Centrală de la Focșani. Ca om de litere a abordat diverse genuri literare, ca cel epistolar, meditativ, predilect fabula și memorialistica Vezi Paul Comea. în *Scriitorii români*. Editura Științifică și Enciclopedică. București. 1978. p. 23-27: Cornelia Baravache Crivăț. „Grigore Alexandrescu” - în articol autoarea folosește și forma Grigore

realizate cu promptitudine. Elaborarea și tipărirea la Sibiu a "Gramaticii"¹², înființarea de școli sătești, editarea în anul 1829 a primului ziar, "Curierul românesc", în anul 1832 a "Buletinului Oficial"¹³, a lucrărilor dramatice, muzicale, a presei literare, devenind astfel, în anul 1830, proprietarul a celei mai mari tipografii instalată la Obor sunt câteva din notabile etape ale evoluției contribuțiilor sale la promovarea culturală care au condus, în anul 1833, la crearea Societății Filarmonice¹⁴, avându-i alături pe Ion Câmpineanu¹⁵, Petrache Poenaru¹⁶, Grigore Alecsandrescu, Con-

Alecsandrescu / în *Figuri de arhiviști*. București, 1971. p. 35-41; *Mic Dicționar Enciclopedic*. Editura Științifică și Enciclopedică, București. 1986. p. 38; *Dicționar cronologic-literatură română*. Editura Științifică și Enciclopedică, București. 1979. p. 205.

¹¹ Cezar Bolliac (25 martie 1813. București - 25 februarie 1881. București, cimitirul Bellu). studii la București și Paris. Poet, publicist, arheolog, arhivist, numismat, colecționar, folclorist, om politic, revoluționar, propagandist, militând pentru Unirea Principatelor. A fost unul din primii cercetători ai trecutului care a folosit documentul fotografic pentru a ilustra situația unor monumente, ancorându-l la rapoartele întocmite. Menționăm în acest sens. concludenta imagine a bisericii mănăstirii Bucovăț în deceniul șapte al secolului al XIX-lea. Vezi *Micul Dicționar Enciclopedic*. Editura Științifică și Enciclopedică. București 1986 (în continuare M.D.E.), p. 218; Iordan Datcu, S.C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1979, p. 82-84; Ileana Leonte, Cezar Bolliac, în *Figuri de arhiviști*. p. 115-129.

¹² H.I.Eliad / Ion Heliade Rădulescu, *Gramatica românească*, Sibiu. 1828. XXXIV. 168 p., având mențiunea: „Dată la tipar cu cheltuiala D. Kokonului Scarlat Roset”. Lucrare în care autorul, cu spirit critic și lingvistic, susține simplificarea alfabetului la 30 de litere, ortografierea fonetică, acceptarea neologismelor. A fost tipărită cu alfabet chirilic.

¹³ La 8 / 20 decembrie 1832 la București a apărut primul număr al "Buletinului - gazetă administrativă", devenit mai târziu "Buletinul Oficial al Prințipatului Țării Românești" care a apărut până în ianuarie 1859.

¹⁴ Societatea Filarmonică a fost înființată în octombrie 1833 la București din inițiativa lui Ion Câmpineanu. Ion Heliade Rădulescu, Constantin Arslia pentru a milita pentru promovarea literaturii dramatice în limba română, dezvoltarea muzicii vocale, înființarea unui teatru național. A desfășurat o intensă activitate până la 1838. Menționăm câteva din realizări: la 18/31 ianuarie 1834, la București, au fost începute cursurile școlii de muzică vocală, de declamație și literatură; în martie 1835 a fost declanșată activitatea secției de muzică vocală și instrumentală sub conducerea lui Ioan Andrei Wachmann pentru tineri de ambele sexe care, în decembrie 1835, a realizat un spectacol oferind publicului primul vodevil în limba română. Artiștii au interpretat "Triumful amorului" de L.A.- Wachmann: la București și Craiova, în anul 1836. sunt înființate biblioteci publice: la 1 iunie 1836 elevii au dat un spectacol de operă în limba română, interpretând "Semiramida" de G. Rossini.

¹⁵ Ion Câmpineanu (1798-1863). Carieră militară, om politic, deputat, militant pentru reformele care să metamorfozeze societatea românească, facilitând Unirea și Independența. La inițiativa Rusiei de a se introduce în Regulamentul Organic articole adiționale el s-a opus. Sub presiunea Porții Otomane Obșteasca Adunare a Țării Românești, la 10 mai 1838, a votat articolul adițional care prevedea obligativitatea ca orice modificare în legislația țării să fie aprobată de puterea suzerană și cea protectoare. A fost unul din inițiatorii înființării Societății Filarmonice. În anul 1840 a călătorit în Franța și în Anglia, la reîntoarcerea în țară a fost arestat și închis la Mărgineni și Plumbuita. În timpul revoluției de la 1848 a fost ales membru al Guvernului Provizoriu. Ulterior, în timpul conducerii țării de Căimăcănie, a fost ministru de finanțe, în perioada 25 septembrie 1848 - 1 mai 1849.

¹⁶ Petrache Poenaru (10 ianuarie 1799. Bcnești, jud Vâlcea - 2 octombrie 1875. București). Studii în greacă și română la școala Obedeau din Craiova. Scriitor la Episcopia Râmnicului, adus profesor la școala Mitropoliei din București, la 1821 fiind secretar al lui Tudor Vladimirescu. Ulterior a continuat studiile în Austria, Franța și Anglia. La Paris a făcut studii de inginerie. A revenit în țară la 1831. Numit director al școalelor naționale, a contribuit la elaborarea legislației și extinderea rețelei școlare urbane și rurale. Deputat în Adunarea Obștească, împreună cu Nicolae Bălcescu a editat periodicul "Învățătorul Satului". A făcut parte din Consiliul de Stat, membru al Eforiei Școalelor Naționale, publicist, membru al Academiei Române, 10 / 22 septembrie 1870. Vezi: Lucian Predescu. *op. cit.*, p. 695; Dorina N. Rusu *Istoria Academiei Române - repere cronologice*. Editura Academiei Române, București. 1992, p. 34.

stantin A. Rosetti¹⁷, Ion Ghica¹⁸, Constantin Aristia¹⁹ ș.a., prin intermediul căreia s-a procedat la promovarea literaturii dramatice, a muzicii culte și a teatrului românesc, această societate având totodată și caracterul de tribună a manifestărilor opoziției, protestele acestora fiind de fapt expresia poziției partidei naționale. În anul 1835 a fost lansată "Gazeta Teatrului Național"²⁰ ca organ al societății Filarmonice. Evolutiv rezultatele au condus la momentul 1838 când s-a redactat și adoptat "Actul de unire și independență"²¹ menit a conduce la unitatea națională a românilor. Preocuparea de a face ca mesajul să pătrundă în toate mediile a condus, în anul 1839, la editarea unui supliment al "Curierului românesc", intitulat "Curierul de ambele sexe"²². Prin cele întreprinse se preconiza ca să fie elaborată, difuzată și citită de câți mai mulți o literatură militantă. Toate aceste trepte parcurse l-au condus la aflarea sa în rândurile participanților în timpul revoluției de la 1848, personalitatea fiindu-i apreciată de cei cărora s-a alăturat, aceștia atribuindu-i calitatea de lider situându-l în rândul conducătorilor acțiunii. Redactor și cititor al

¹⁷ Constantin A. Rosetti (1816 - 8 aprilie 1885. București, cimitirul Bellu). studii la Paris, carieră militară, administrativă, comercială, ziarist, creator al periodicilor "România Viitoare", "Republica Română", "Românul", tipograf, scriitor, director al Teatrului Național, om politic, propagandist, revoluționar, prefect, primar al Capitalei, secretar în Guvernul Provizoriu, militant al unirii Țării Românești cu Moldova și Transilvania, părtaș la organizarea detronării lui Alexandru Ioan Cuza, publicist, membru fondator al Academiei Române 2/14 mai 1867. Vezi Lucian. *op. cit.*, p. 739; Dorina N. Rusu. *op. cit.*, p. 9, 18-19.

¹⁸ Ion Ghica (decembrie 1817. București - 22 aprilie 1897. Ghergani, jud. Dâmbovița). Studii la Paris, inginer minier, economist, carieră didactică universitară la Iași, om politic, revoluționar la 1848, exilat la Samos devine guvernatorul insulei, declarat "prinț de Samos": reintors în Țara Românească participă la acțiunea care a condus la 1859 la Unirea Principatelor, deputat, diplomat, ministru, prim ministru, participă la înlăturarea domnitorului Alexandru Ioan I. Cuza. Scriitor, memorialist, director general al teatrelor, publicist, membru al Societății Academice Române 13/25 august 1874, președinte al Academiei Române 2/14 iulie 1879, la 28 martie / 9 aprilie 1880 susține discursul de recepție vorbind despre personalitatea lui Ion Cămpineanu. Vezi Lucian Predescu. *op. cit.*, p. 360; Dorina N. Rusu. *op. cit.*, p. 42, 53, 54.

¹⁹ Constantin Aristia (1800. București - 18 aprilie 1880. București, cimitirul Sf. Vineri). Studii la școala grecească. A participat la 1821 la acțiunile eteriei. După bătălia de la Drăgășani a părăsit Țara Românească continuându-și studiile în străinătate. A revenit după 1828 fiind numit profesor de franceză și elenă la școala de la Sf. Sava. S-a integrat în activitatea Societății Filarmonice ca traducător, dramaturg, regizor și interpret. La 1848 a fost comandant al Gărzii Naționale. Arestat, a ajuns în Franța reușind să revină, fiind numit la 1856 bibliotecar al statului iar la 1863, profesor. Traducător, publicist. Vezi: Lucian Predescu. *op. cit.*, p. 49.

²⁰ Primul număr al revistei de specialitate "Gazeta Teatrului Național" a apărut la București la 1/13 noiembrie 1836 sub conducerea lui I.H.R. care i-a asigurat editarea până în decembrie 1836. Periodicul era menit a populariza activitatea Societății Filarmonice

²¹ „Actul de unire și independență” a fost redactat ca manifest adoptat de participanții la întrunirea secretă din noiembrie 1838 care a reunit pe opoziții din rândurile boierimii liberale și ai burgheziei (partida națională a lui Ion Cămpineanu). Textul declara ilegal Regulamentul Organic și numirea ca domn a lui Alexandru Ghica. Era susținută Unirea Principatelor, alegerea unui domn ereditar, adoptarea unei constituții al căruia proiect a și fost elaborat la 5/17 noiembrie, având printre prevederi și adoptarea votului universal, eliberarea clăcășilor fără despăgubire, lăsând însă neatinsă marea proprietate. A fost reacția provocată de silnicia impusă de Poarta Otomană la presiunea Rusiei de a accepta ca orice modificare în legile țării să fie aprobate de puterea suzerană și cea protectoare.

²² „Curierul de ambele sexe” a fost un supliment literar al „Curierului românesc” care a apărut la București în perioada anilor 1837 - 1847 sub conducerea lui I.H.R.

textului "Proclamației de la Islaz"²³ a fost unul din membrii guvernului vremelnicesc și apoi al celui provizoriu unde poziția sa l-a situat în rândurile celor care s-au manifestat ca moderați, reacțiile sale conducându-l la repetate conflicte de opinie cu cei care propuneau adoptarea și promovarea măsurilor radicale. Ca o recunoaștere a calităților sale de diplomat a fost desemnarea ca membru în Locotenența Domnească²⁴.

Au urmat zilele, lunile și anii exilului, momentele analizelor tuturor componentelor, reacțiilor pozitive și negative care au constituit revoluția de la 1848. Apreciat, sau considerat ca fiind cel căruia îi pot fi atribuite eșecurile, I.H.R., la revenirea în Patrie, a avut puterea morală să reia preocupările anterioare care să conducă neamul românesc pe drumul propășirii. Astfel îl vom regăsi în rândurile celor care au acționat pentru Unirea Principatelor, pentru adoptarea și aplicarea reformelor deschizătoare ale drumului pentru integrarea României în rândurile națiunilor europene. Ca recunoaștere în această epocă a meritelor sale, în anul 1867 a fost unanim desemnat ca președinte al Societății Literare Române²⁵,

²³ „Proclamația de la Islaz” a fost redactată de I.H.R. și citită de acesta la adunarea populara din localitatea care a definit-o. Are 21 de puncte care definesc principalele obiective ale revoluționarilor pentru a modifica stările existente în Țara Românească. Constituindu-se sumarul viitoarei constituții care urma să fie elaborată de o Adunare Constituantă, a preconizat: recunoașterea autonomiei țării; respectarea drepturilor civice: înlăturarea Regulamentului Organic; egalitatea civilă și politică; responsabilitatea miniștrilor și a funcționarilor publici; reprezentarea tuturor claselor sociale în viitoarea Adunare; libertatea presei; garda națională; secularizarea averilor mănăstirești; improprietărirea țăranilor; vot universal pentru știutorii de carte; alegerea domnului din orice clasă socială; învățământ național și gratuit; dezrobirea țiganilor de la particulari; desființarea bălaii și condamnării la moarte. Textul a fost imprimat pe hârtie de ziar fiind difuzat tuturor comisarilor politici pentru a face cunoscute ideile incluse, ulterior realizându-se și un text explicativ. La București C.A. Rosetti și E. Winlerhalder, în tipografia lor, au realizat, ca piesă unică, un exemplar tipărit pe mătase care, la Adunarea de pe câmpia Filaretului devenită de la 15 iunie 1848 Câmpia Libertății, a fost purtată solemn pe o pernă de către tânărul militar Niță Magheru, după el venind bucureștenii. Peste ani, generalul Năsturel, colecționar de relicve referitoare la trecutul poporului român a donat această piesă Arhivelor Statului, făcând pe verso mențiunea la ce a servit acel exemplar. Pe el a fost deșus jurământul de credință după audierea problemelor abordate.

²⁴ Locotenența Domnească a fost creată ca o soluție de înlăturare a suspiciunilor emise de puterea suzerană și cea protectoare. La 23 iulie / 4 august 1848 pe Câmpia Libertății s-au reunit circa 40.000 de bucureșteni care au aclamat Locotenența Domnească a Țării Românești formată din 6 membri ai Guvernului Provizoriu. Realizând că aceasta era o formulă cosmetică care să asigure continuitatea organului executiv, reprezentantul Porții a respins această soluție. La 26 iulie / 6 august 1848 Guvernul Provizoriu și-a prezentat demisia care a dus la o nouă adunare pe Câmpia Libertății unde a fost desemnată o nouă structură a Locotenenței Domnești formată din 3 membri din rândurile liberalilor moderați. Aceștia au fost Nicolae Goleșcu, Ion Heliade Rădulescu și Christian Tcîl. Acestora le revenea misiunea prioritară să modifice constituția. La 29 iulie / 10 august 1848 Comisarul Porții otomane recunoștea componența Locotenentei Domnești drept guvern legitim al Țării Românești, însă sub presiunea diplomației promovată de Rusia și a intervenției boierilor conservatori din Țara Românească. Poarta Otomană a dezavuat această formulă, neconfirmând legitimitatea Locotenenței Domnești.

²⁵ Societatea Academică Română își are obârșia în momentul când CA .Rosetti a propus Locotenentei Domnești înființarea „Societății Literare Române” care la 1 aprilie 1866 a aprobat regulamentul de înființare având ca obiective majore: stabilirea regulilor ortografice ale limbii române, elaborarea unei gramatici și a unui dicționar. Semnificativ este faptul că s-a preconizat de la bun început că desemnarea viitorilor membrii să acopere întreg arealul de viațuire a românilor. Prima adunare a membrilor desemnați a avut loc la 1 august 1867 în vechiul local al Ateneului Român de lângă Cișmigiu, când au fost adoptate prevederile statutului de funcționare și denumirea: Societatea Academică Română

considerându-se că acest for își avea obârșia în ceea ce, cu decenii în urmă, fusese Societatea Literară din 1827 înființată de el. Era un preambul al reacției de la 27 aprilie 1872 când în locuința sa din București, strada Polonă nr. 20²⁶, a încetat din viață, contemporanii considerând ca firesc să-i fie acordate onorurile recunoștinței întregii națiuni române, atribuindu-i un loc de cinste în rândurile celor care bine meritau de la Patrie. Chiar în zilele doliului au fost adoptate o serie de hotărâri menite a fi acte de cinstire prin care generațiile viitoare să aibă ca moștenire în forul public un simbol veșnic evocator al acestui deschizător de drumuri.

Deși în acei ani se adoptase măsura ca viitoarele înmormântări să fie efectuate în noile cimitire, ca o excepție de la regulă, s-a procedat la desemnarea locului său de veci pe terenul de la "Cișmeaua lui Mavrogheni"²⁷ pe care el îl cumpărase în anul 1823 de la dr. Constandinache Caracas²⁸ unde, din 1818, se aflase tipografia lui Caragea²⁹.

care pornea la muncă în trei secțiuni. La 1879, devenind instituție națională, primește denumirea de Academia Română. Vezi: Lucian Predescu. *op. cit.*, p. 9; Dorina N. Rusu. *op. cit.*, p. 9-14 și în continuare.

²⁶ G. Bezviconi. „Necropola Capitalei”. București, 1972, p.3-15.

²⁷ Cișmeaua lui Mavrogheni amintește de domnul Nicolae Petre Mavrogheni (? - cea. 1792), fost dragoman grec cu activitate în marina militară otomană numit de Poartă domn în Țara Românească în aprilie 1786 unde a domnit până la 19 iunie 1790 ca un despot oriental, manifestând în comportament curiozități care l-au definit în rândurile contemporanilor drept nebun. A acordat o atenție deosebită zonei nordice a Capitalei unde a înălțat biserica ce-i poartă numele, având hramul Izvorul Tămăduirii. Continuând cele întreprinse de domnul Alexandru Ipsilanti pentru aducerea apei pe olane și amenajarea unor cișmele a realizat în apropierea acestei ctitorii și o cișmea care a rămas în memoria urmașilor. Pentru a asigura buna activitate a rețelei a încredințat episcopului Filaret de la Râmnic, viitorul mitropolit, supravegherea ei, acesta fiind preocupat de soarta fântânilor administrând "cutia cișmelelor". După îndepărtarea de la domnie a fost acuzat de trădare și ucis de otomani. În clădirile limitrofe bisericii a fost găzduită tipografia pe care în 1823 I.H.R. a achiziționat-o de la dr. Caracas. Vezi: Lucian Predescu. *op. cit.*, p. 534; Constantin C. Giurescu. *op. cit.*, p. 346; Constantin Simionescu. „București - Biserici. Mănăstiri. Lăcașuri sfinte”. București 1995, p. 46.

²⁸ Constantin sau Constandinache D. Caracas (1773 - 31 octombrie 1828). Studii de medicină la Viena. Venit în Țara Românească la 1801 ca succesor al tatălui a fost medic al spitalului Pantelimon, al spitalului Poliției Capitalei, ulterior și al spitalului Filantropia. A acționat pentru vaccinarea preventivă, introducerea culturii cartofului, a militat pentru înființarea spitalului Filantropia, a întemeiat tipografia de la Cișmeaua Mavrogheni. A scris o carte în limba greacă despre antropologia, igiena, bolile locuitorilor Țării Românești. Vezi: Lucian Predescu. *op. cit.*, p. 168.

²⁹ Definită astfel întrucât aici a fost tipărită „Legiuirea lui Ioan Gheorghe Caragea voievod”, cuprinzând 6 părți. Tipografia Cișmeaua Mavrogheni, București, 1818. Lucrarea a fost realizată cu cheltuiala doctorului Constantin Caracas, și a slugcrului Dumitrache Topliccanu. Pe verso foi de titlu sunt incluse: stema din 1812 a lui Ioan Gheorghe Caragea; frontispicii, chenare, finaluri. Este inclusă și anafora din 9 iunie 1818 alcătuită de obștea "părinților arhieriei și a dumnealor boierilor". Pe aceeași pagină este inclus și textul alcătuitorului pravilei, Constantin Bălăceanu vel logofăt menționându-se ca dată a finalizării: „1818 iunie 28”. Domnul a promulgat legiuirea care-i poartă numele la 21 august 1818. Prin această reformă s-a înăspriț soarta țăranilor clăcași mărindu-se obligațiile față de stăpânii lor. Era menită și aceasta a rotunji colosala avere a domnului acumulată în anii de domnie (numit la 8 septembrie, ajuns la București la 24 decembrie 1812 - 11 / 12 octombrie 1818, când a fugit în apus, unde a decedat în 1844). În memoria colectivă acest domn a rămas ca o persoană inteligentă și cultă însă cinică, având ca unică preocupare rotunjirea propriei averi. De numele lui au fost asociate celebra ciumă și hoția care se manifesta la tot pasul. Tipografia a fost prima tipografie particulară din București aparținând celor doi mai sus menționați și stolnicului Radu Clineanu. Ea funcționa în fostele case domnești de la Cișmeaua Mavrogheni, dincolo de Capul Podului. Vezi Constantin C. Giurescu. *op. cit.*, p. 169.

Pe mormântul său a fost ridicat ulterior un monument funerar. Realizat la bază în formă de piramidă din care se înalță un paralelipiped având pe cele patru laturi ocnite cu rame decorate iar în partea superioară se află o cruce de Malta frumos reliefată pe un medalion. Monumentul a fost finisat cu ciment buceardat. În prezent numai ocnita din față are o placă de marmură albă având înscrisă dedicația: "În amintirea lui / Ion Heliade Rădulescu / Marelui Luminator al Neamului Românesc / și Luptător pentru Drepturile lui / Cassa Școalelor / recunoscătoare / C. Disescu / Ad-lui Cassei Școalelor / M. Popescu / 1913 august 8"³⁰ În partea de sus sub medalionul cu crucea este plasată o mică placă de marmură albă având scris versul preluat din opera poetului Horațiu³¹ "NON OMNIS MORIAR"("Nu voi muri de tot"). Menționăm că acest simbol funerar a fost realizat prin străduința juristului Constantin Dissescu³² și a istoricului Mihai Popescu³³, administratorul Casei Școalelor³⁴. O altă mică placă de marmură albă are scriși anii vieții: "1802 - 1872 ". Ulterior a mai fost adosată o placă de marmură albă având textul: "Ion / Heliade Rădulescu / Președinte al Academiei Române / 1867 - 1870". Situația actuală a monumentului impune măsuri care să-i asigure degajarea de materialele depozitate în preajma lui, refacerea cimentului fisurat, și readucerea la locul cuvenit a plăcilor care au decorat celelalte trei ocnite.

³⁰ „Albina”. București, anul XVII, nr.5, 3 noiembrie 1913. p. 238

³¹ Quintus Horatius Flaccus / Horațiu / (8 decembrie 63 î.Hr. Venusia - 27 noiembrie 8. î.Hr., Roma). Studii la Roma și Atena. S-a înrolat ca tribun militar în armata lui Brutus. Este remarcat ca poet. Revine la Roma. Apreciat de Vergiliu. Frecventează cercul lui Mecena care l-a luat sub protecția sa. Poet liric și satiric cu o activitate prodigioasă a ajuns poet al Curții. Despre el a rămas o biografie întocmită de Suctoniu și un comentariu al operei sale. Vezi M. Nichita. Scriitori greci și latini - Dicționar, Editura Științifică și Enciclopedică. București, 1978. p. 268-273.

³² Constantin G. Dissescu (8 august 1854. Slatina, jud Olt 8- august 1932. București. cimitirul Bellu), studii București, dreptul și doctoratul la Paris, carieră juridică și didactică, om politic, senator, ministru, publicist. Vezi Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 275.

³³ Mihai Popescu (lipsesc datele biografice). Doctor în litere și filozofie cu o bogată activitate la „Casa Școalelor” fiind colaborator al lui Petre Gârboviceanu, apoi la Arhivele Statului unde timp de 4 ani a îndeplinit misiunea de a cerceta la Viena documentele care, în conformitate cu tratatele de pace cu Austria, trebuiau remise țărilor care au fost încorporate în defuncta Austro-Ungarie documentele referitoare la aceste teritorii, respectiv cele de la fostul Minister de Război: carieră didactică la colegiul Sf Sava. Pe baza documentelor studiate în arhive a elaborat și publicat o suită de valoroase studii istorice. Vezi: A.N. - D.A.I.C., fond D.G.A.S., dosar 945 / 1926, 167: lista incompletă a titlurilor publicate pe coperta II-a a cărții: „Colegiul Național „Sf. Sava” - cea mai veche școală românească”. București 1944:

³⁴ „Casa Școalelor” a fost înființată în anul 1896 ca instituție administrativă care, pe baza fondurilor obținute prin donații, avea misiunea de a contribui la propășirea învățământului și culturii prin editarea de cărți pentru bibliotecile publice, construirea de clădiri pentru învățământ, organizarea unui muzeu al Casei Școalelor în care să fie reunite realizările spiritualității românești. Pe parcursul anilor, prin valorificarea unor prevederi testamentare, a avut fonduri cu care să acționeze, lărgindu-și aria de activitate. A fost reorganizată după primul război mondial, primind, prin preocuparea dr. Constantin Angelcscu, misiunea de a contribui, prin toate mijloacele, la promovarea culturii românești. Multe din cărțile editate se distribuiau ca premii elevilor merituoiși, constituindu-se o incipientă viitoare bibliotecă. Vezi A.N.-D.A.I.C., fond Casa Școalelor, inv. 641, dosarele 4/1919, f. 1-11, 14-15, 21-28; 5/1919, f. 127-128; Lucian Predescu, *op. cit.* p. 176-177; Ioana Burlacu, Traian Rus, *Casa Școalelor 1896-1948*, în „Revista Arhivelor”, nr. 4/1975. p. 403-418; Ioana Burtacu, *Rolul Casei Școalelor în dezvoltarea conștiinței naționale a tuturor românilor*, în „Revista Arhivelor” nr. 3/1968, p. 264-273.

În anul despărțirii de I.H.R. bucureștenii au inițiat³⁵ realizarea unui impunător monument care, prin amplasamentul sorocit, era evocator tocmai al locurilor ocupate, cu decenii în urmă, de construcțiile care adăpostiseră, la început de veac XIX, școala de la Sf. Sava³⁶, loc de formare și de activitate a lui I.H.R. Odată adoptată această decizie s-a trecut la acțiunea de adunare a fondurilor³⁷ necesare pentru acest simbol. S-a hotărât ca banii să fie obținuți prin lansarea de liste de subscripție în toată țara. A fost o acțiune de anvergură, rezultatele facilitând comandarea realizării lucrării artistului sculptor italian Ettore Ferrari³⁸ care, în anul 1879, și-a finalizat opera, componentele monumentului fiind expediate³⁹ la București. Operațiunile de amplasare, de amenajare a mediului ambiant a mai reclamat ceva timp. Pe soclul de marmură a fost scris⁴⁰ textul "Lui Ion Heliade Rădulescu Românii recunoscători 1802 - 1872 Târgoviște București într-o viață de 70 ani lucră cu mintea, cu peana, cu vorba la cultura și înălțarea poporului român MDCCCLXXIX. Sculptor Ferrari". În partea dreaptă a soclului sunt reunite un echer, un compas, două foi de ziar, două cărți legate cu panglici, toate așezate pe crenguțe de lauri. În partea stângă a soclului este plasat un basorelief turnat în bronz care reprezintă o liră ruptă, două panglici, două foi de ziar și două de cărți. Pe fața din spate a soclului este turnată în bronz o reprezentare a Proclamației de la Islaz. Pe

³⁵ Vezi: N. Rucareanu, „Statuia lui Heliade”, București. 1882. 100 p.; Emil Vărtosu, „Ion Heliade Rădulescu - Acte și scrisori”, București. 1928. p. 91-98; „Studii și cercetări de istoria artei”, seria „Arta plastică”, București, tom 27, 1980, p. 41, citând informațiile preluate din cronica publicată de „Journal du Bucarest. București, anul III, nr. 189, 16 iunie 1872.

³⁶ Școala de la Sf. Sava până la numirea din 12 martie / 5 aprilie 1818 a lui Gheorghe Lazăr ca „dascăl” de aritmetică, geometrie și geografie unde cursurile urmau să fie ținute în limba română. Această școală a fost frecventată de cei care învățau în limba greacă noțiunile predate. Era vechea Academie grecească care ființase din timpul lui Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu, reorganizată în ianuarie 1776 prin preocuparea lui Alexandru Ipsilanti. La începerea cursurilor lui Gheorghe Lazăr vechea Academie grecească nu a mai avut cursanți, fiind astfel desființată Vezi: Mihai Popescu. op. cit.; Constantin C. Giurescu. op. cit., p. 104, 110.

³⁷ Arhivele Naționale - Direcția județeană Dâmbovița, fond Primăria orașului Târgoviște, inv. 294, dosar 26/1872. f. 65-66 adresa din 16 mai 1872 la Târgoviște au fost strânși 50 lei oferiți de fostul primar Nicolae Chirculescu (în continuare A.N. - D.J. ...)

³⁸ Ettore Ferrari - sculptor bine cunoscut în România prin realizările integrate în forul public la București și Constanța. În Italia a fost unul din artiștii frecventat de tinerii români care se specializau în domeniul sculpturii. Vezi: Anatolie Teodosoiu. Lucrări de Ettore Ferrari în R.P.R., în: Muzeul de Artă al R.P.R., „Culegeri și studii de muzeografie 1959-1960”, p. 67-72; Grigore Tănăsescu. Un simbol al umanismului geto-dac și latin - 100 de ani de la realizarea monumentului lui Ovidiu de la Constanța, în „Revista muzeelor și monumentelor”. București, 10 / 1980, p. 67-68; Mircea Dumitriu. „Dorobanțul” - o expresivă operă de artă a sculptorului italian Ettore Ferrari, ibidem. p.69-71 referindu-se la anii vieții sculptorului autorul menționează: 1849-1930; Vasile Florea. *Guverne și guvernanți (1916-1918)*, Editura Silex, București. 1996, p. 227,228.

³⁹ Florian Georgescu. Paul Cernovodeanu. Alexandru Cebuc. „Monumente din București - ghid”. Editura Meridiane. București. 1966, p.208; Florian Tucă Constantin Ucrain. Locuri și monumente pașoptiste. București. p. 162-163; Florian Tucă, Mircea Cocu, *Monumente ale anilor de luptă și jertfă*, Editura Militară. București, 1983, p. 88 atribuie momentul dezvelirii anul 1879; eroarea este menținută și la Florian Tucă, Cristache Gheorghic, „Altelele Eroilor Neamului”, Editura Europa Nova. București, 1994, p. 33.

⁴⁰ Alexandru Antoniu, *Album general al României*, vol. D, București/1903/. Pl. 37, p. 3.

soclu este plasată statuia dăltuită în marmură de Cararra⁴¹ .-. I.H.R. este redat în picioare în postura de orator ținând în mâna stângă, rezemată pe un stâlp, o carte întredeschisă

Operațiunile premergătoare dezvelirii au fost și în atenția presei bucureștene. Mihail Eminescu,⁴² gazetarul de la cotidianul "Timpul"⁴³, a manifestat un interes⁴⁴ constant pentru acest monument. Astfel la 17 ianuarie și 21 iunie 1881 el a oferit cititorilor informații despre statuie și celelalte componente ale monumentului. La 28 iunie, aflând despre amânarea sine die a termenului dezvelirii, anunța prompt cititorii fără a putea menționa cauzele amânării. La 21 noiembrie anunța solemnitatea dezvelirii monumentului.

Acestea au fost o adevărată sărbătoare națională⁴⁵, manifestarea reunind o mulțime de bucureșteni, dar și de persoane venite special din provincie pentru a participa la solemnitate. A fost deosebit de impresionant discursul⁴⁶ rostit de profesorul universitar Bogdan Petriceicu Hasdeu⁴⁷, directorul general al Arhivelor Statului.

⁴¹ Cararra, renumită carieră de marmură exploatată din antichitate și până în prezent, multe din operele sculpturale realizate de artiști celebri având proveniența materialului din aceste locuri ale Italiei.

⁴² Mihail Eminescu (15 ianuarie 1850, Botoșani - 15 iunie 1889, București, înmormântat la cimitirul Bellu) Studii la Cernăuți, Viena, Berlin - de filozofie, economie politică, drept, anatomic și fiziologie, a desfășurat, în decursul anilor, numeroase activități ca sufleur, traducător, actor, gazetar, director de bibliotecă, inspector școlar ș. a. Debutul literar l-a făcut la revista „Familia”, apoi, frecventând cenaclul „Junimea”, a încredințat spre publicare creațiile sale „Convorbirilor Literare”. Solicitățile din perioada de activitate ca gazetar la „Timpul” l-au marcat, slăbindu-i rezistența nervoasă fapt care a impus tratamente în țară și străinătate. Creația sa literară, predilect poetică, abordând însă și romanul, nuvela, drama, l-au definit încă din timpul vieții ca poet național posteritatea având prilejul de a remarca noi și noi valențe ale opere sale în cele peste 15.000 de file manuscrise care, prin grija lui Titu Maiorescu, primul său editor, să ajungă în patrimoniul Academiei Române. Posteritatea, la propunerea lui Mihail Sadoveanu, i-a acordat ca măsură reparatorie, calitatea de membru de onoare post mortem al Academiei Române la 28 octombrie 1948. Vezi Pompiliu Marea, în „Dicționar de literatură română”. Editura Univers, București, 1979, p. 154-158; Dorina N. Rusii, op. cit., p. 235.

⁴³ „Timpul” și-a început apariția la 15 martie 1876 ca organ al Partidului Conservator condus de Lascăr Catargiu, inițial editarea a fost asigurată de Grigore H. Grandea, apoi de Ioan Slavici, evenimentele anului 1877 impunând junimiștilor să adopte hotărârea de a-l numi la conducerea acestuia pe Mihail Eminescu. Vezi George Călinescu, *Viața lui Mihail Eminescu*, Editura Eminescu, București, 1973, p. 263.269, 279.

⁴⁴ Petru Vintilă, Eminescu, *Roman cronologic*, Editura Cartea Românească, București, 1974: p. 484, 485, 495, 502

⁴⁵ A.N. - Direcția Arhivelor Istorice Centrale (în continuare citată D.A.I.C.) fond Butculescu inv. 40; A.N.-D.J. Galați, fond Primăria orașului Galați, inv. 2, dosar 31/1881, f. 71; A.N.-D.J. Iași, fond Judecătoria Zastavna, inv. 1782, dosar 8/1881, f.3; ibidem, colecția Documente, inv. 1320, dosar 3/1881: invitații la inaugurarea monumentului I.H.R.

⁴⁶ „Transilvania”, anul XIII, 1881, p. 23-24.

⁴⁷ Bogdan Petriceicu Hașdeu (26 februarie 1838, Cristinești Hotinului, azi în Ucraina - 25 august 1907, Câmpina, jud. Prahova, înmormântat la cimitirul Bellu), studii la Chișinău, Harkov, activitate militară, juridică, didactică, profesor universitar, publicist, filolog, lingvist, lexicograf, folclorist, om politic, membru al Academiei Române 13/25 septembrie 1877 și al academiilor din Saint Petersburg, Sofia, Belgrad, New-York, a numeroase instituții prestigioase de cercetări din lume. De la 17 mai 1876 și până la 1 aprilie 1900 a fost director general al Arhivelor Statului. Vezi „Mic Dicționar Enciclopedic - ediția III-a revăzută și adăugită”, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 786; Iordan Datcu, S.C.Stroescu, *Dicționarul Folcloriștilor - folclorul literar românesc*, Editura Științifică și Enciclo-

Pentru această solemnitate a fost realizată și difuzată și o medalie⁴⁸ cu toartă având 0 26,5 mm. Pieseile au fost realizate în argint și cupru. Pe avers este redat monumentul lui I.H.R. încadrat de textul: "ION HELIADE RĂDULESCU 1881" și jos, în partea din stânga, anul: "1802", iar în partea din dreapta anul: "1872". Pe revers au fost menționate datele: "1822, 1836, 1844, 9 iunie 1848" încadrate de 2 ramuri de lauri și una din stejar. În exergă este reprodus textul formulării lui I.H.R.: "URĂSC TIRANIA MI-E FRICĂ DE ANARHIE".

Pe parcursul anilor care au urmat atât bucureștenii cât și cei poposiți ocazional în Capitala României au acordat atenție acestui simbol care se alăturase, în zona din fața localului Universității, monumentului⁴⁹ evocator al cinstirii memoriei lui Mihai Viteazul⁵⁰. Un asemenea episod s-a petrecut la momentul evocării împlinirii a 50 de ani de la revoluția de la 1848. Participanții la această acțiune jubiliară⁵¹ au considerat firesc să vină la 11 iunie 1898 la acest monument pentru a-l omagia pe ilustrul înaintaș. Aceștia au fost predilect studenții bucureșteni. După rostirea unor discursuri participanții au pornit și spre șoseaua Kiseleff pentru a se opri la locul de veci al lui I.H.R., acțiunea reunindu-i ulterior pe platoul de la Filaret⁵² devenit, de la 15 iunie 1848, Câmpia Libertății⁵³ din

pedică, București. 1979. p. 221-225; Mihai Regleanu, *Bogdan Petriceicu Hașdeu*, în „Figuri de arhiviști”, p. 179-197; Dorina N. Rus, op. cit., p. 48.

⁴⁸ George Buzdugan, Gheorghe Niculiță, *Medalii și plachete românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1971. p. 87, 241. Autorii menționează că a fost realizată în aramă având 0,27 mm.

⁴⁹ Monumentul ecvestru dedicat cinstirii lui Minai Viteazul a fost ridicat prin voința bucureștenilor pe vatra fostei mănăstiri și a școlii de la Sf. Sava. La timpul respectiv comanda a fost făcută în străinătate sculptorului francez Carrier Belleuse. Lucrarea turnată în bronz a fost adusă la București și a fost ridicată pe soclul hărăzit fără a se întreprinde momentul dezvelirii. La presiunea studențimii această solemnitate s-a desfășurat la 8 noiembrie 1874. Ulterior, pentru multe generații, s-a constituit polul mobilizator la acțiuni de evocare și cinstire a bravului Erou.

⁵⁰ Mihai Viteazul (1548. Târgu de Floci, jud. Ialomița - 9/19 august 1601, Câmpia Turzii, jud. Cluj, capul depus la Mănăstirea Dealu, jud. Dâmbovița). Activitate în administrarea Țării Românești, ban al Craiovei, călătorii în lumea Peninsulei Balcanice, prilej de cunoaștere a situației și a atitudinii celor oprimați din Imperiul Otoman, inclusiv a capacității armatei otomane. Implicat în viața politică, a fost acuzat de viclenie. A obținut domnia cu sprijinul boierilor cantacuzini și craiovești. Vine la tronul Țării Românești în septembrie 1593, realizând, într-o primă etapă, reorganizarea administrativă și financiară care i-a permis să treacă la constituirea unei armate de lefegii cu care a declanșat, la finalul anului 1594, lupta antiotomană după ce realizase contactele diplomatice care să-i asigure sprijinul din partea Transilvaniei, Moldovei și al lumii balcanice. Drept represalii, în vara anului 1595, Imperiul Otoman a organizat o amplă expediție de pedepsire, soldată însă printr-o biruință a lui Mihai Viteazul la Călugăreni (13/23 august 1595) și alungarea otomanilor în octombrie 1595. Situațiile geopolitice, vizând pe de o parte interesele în raport cu lumea otomană a statelor europene și, pe de altă parte, cele de dominare a teritoriului românesc, i-au impus, în continuare, acțiuni de natură diplomatică conjugate cu cele militare. Defecțiunile intervenite în relațiile cu Transilvania și Moldova au determinat trecerea, în 1599-1600 la cucerirea lor, inițiativă ce a lezat interesele multora din cei avizi de a stăpâni aceste țări. Concret, la 9/19 august 1601, din ordinul generalului Basta, comandantul armatelor austriece, Mihai Viteazul a fost răpus. Vezi Constantin C. Giurescu, „Istoria Românilor”, vol. II, partea I-a, ediția a IV-a, Editura Fundațiilor Regale pentru literatură și artă, București, 1943. p.260-261; Virgiliu Z. Teodorescu, Simboluri ale cinstirii memoriei lui Mihai Viteazul în „Revista Arhivelor”, București, vol. LIX, anul LXXIV, p. 69-84.

⁵¹ „Albina”, București, anul I, nr. 38, 21 iunie 1898 p.1198

⁵² Platoul de la Filaret includea terenul care ulterior a servit pentru amplasarea gării C.F.R., a platformei industriale de pe actuala stradă a Fabricii de chibrituri, inclusiv mica oază de verdeță din fața amintitei gări.

București, locul depunerii de către bucureșteni a jurământului de credință pe cele 21 de puncte ale textului "Proclamației de la Islaz", care trebuia să devină, conform celor stipulate în cel de al 22-lea punct, viitoarele capitole ale Constituției revoluționare. Cu această ocazie C.F. Robescu⁵⁴, primarul general al Capitalei, a transmis un mesaj către regele Carol I⁵⁵ prin intermediul unei telegrame. Traseul acestei manifestări a inclus și deplasarea pe platoul unde s-au petrecut evenimentele de la 13 septembrie 1848 care au condus la înăbușirea revoluției în Țara Românească. Pentru cinstirea apărătorilor de pe "Dealul Spirii", pompierii și infanteriștii ce își aveau în zonă cazărmile spre care se îndreptau trupele otomane, s-a pus în acea zi piatra de fundație a viitorului monument cunoscut astăzi ca cel al "Pompierilor"⁵⁶. Cu acel prilej omul politic Mihail Pherekyde⁵⁷ a rostit un vibrant discurs.

⁵³ Câmpia Libertății din București a fost astfel definită de masa de participanți la solemnitatea din ziua de 15 iunie, care au răspuns apelului comisarilor politici, alăturându-se primilor din coloana formată după tânărul Niță Magheru, purtător pe o pernă a unicului exemplar al „Proclamației de la Islaz” imprimat special de tipografia bucureșteni pe o pânză de mătase galbenă. Pe acest exemplar a fost depus jurământul participanților. Peste ani, la sfârșitul secolului al XIX-lea, exemplarul ajuns în păstrarea generalului Năsturel, pasionat colecționar al relievelor trecutului, a fost depus spre păstrare la Arhivele Statului. Pe verso textul scris de colecționar evocă acest episod. Vezi: Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 135

⁵⁴ Constantin F. Robescu (1841 - 1919, București, cimitirul Bellu). Studii superioare la Paris: științele naturale și politehnice. Reîntors în România a fost un timp cadru didactic, apoi inginer, director general al Telegrafului și Poștelor, activitate administrativă, om politic, președinte al Comisiei Interimare la Primăria Capitalei (2 ianuarie 1896 - 2 aprilie 1899) și primar al Capitalei (25 septembrie 1902 - 28 decembrie 1904). Vezi: G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 238; Alexandru Predescu, *Vremuri vechi bucureștene*. Editura pentru turism. București. 1990. p. 173-174. La Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 731 anul și locul nașterii sunt 1839, Râmnicu Sărat, iar anul morții este 1920; Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p.39 menționează alegerea ca membru corespondent al Academiei Române la 10 / 22 septembrie 1871 a lui Constantin Robescu, redactor la „Revista științifică” dând în paranteză anii vieții: 1839-1820.

⁵⁵ Carol I Hohenzollem Sigmaringen (8/20 martie 1839, Sigmaringen-Germania - 27 septembrie 1914. Sinaia, înmormântat la Biserica Episcopală Curtea de Argeș). studii militare și de istoric: a întreprins călătorii în țările Europei occidentale: în anul 1866 a fost contactat de către Ion C.Brătianu, acceptând preluarea conducerii României sosind la Tumu Severin la 9 mai, iar la 10 mai a depus în Capitală, jurământul în calitate de domnitor desăvârșind în anii care au urmat o amplă acțiune de pregătire a țării în vederea obținerii și consolidării Independenței de Stat. A fost comandantul suprem al armatei române și, din luna septembrie 1877, comandant al armatelor ruso-române pe frontul de impresurare a Plevnei, după eșecul acțiunilor coordonate de comandamentul rus în luna august. Pentru asigurarea bunei receptări a tânărului stat independent pe plan european, a adoptat titlul de prinț regal, iar, prin votul de la 14 martie 1881. Parlamentului Românei a instaurat regatul. Funcția de rege a preluat-o la 10 mai 1881 pe care a exercitat-o până la moartea sa. Pe parcursul anilor de conducere a destinelor României a avut în atenție toate sectoarele vitale pentru propășirea țării. A fost un susținător al ridicării și afirmării culturii românești, acordând atenție deosebită Academiei Române, Ateneului Român și altor instituții de știință și cultură. În anul 1891 a pus bazele Fundației Universitare Carol I, edificiul menit a adăposti tezaurul de manuscrise, cărți și periodice în corpurile de clădire ridicate pe parcursul anilor vieții sale. colecționar, donator, publicist, membru de onoare al Academiei Române 15/27 septembrie 1867. Om meticulos, prețuitor al timpului, se odihnea prin exercitarea multiplelor preocupări. Exemplificăm că s-a ocupat și cu sculptura în lemn. Printre altele a sculptat un dulap mare din lemn de nuc masiv. Peste ani, lucrarea a fost identificată și semnalată la Biblioteca V.A. Urechia din Galați. Vezi A.N.-D.A.I.C. fond MCA.- Direcția Generală a Teatrelor și Operelor Române, dosar 70/1943. f. 251; C. Căzănișteanu, V. Zadian, A. Pândea. „Comandanți militari”. Editura Militară, București. 1983. p. 72-73. Dorina N. Rusu, *op. cit.* p. 26.63. 138.

⁵⁶ Monumentul Pompierilor a fost realizat ca urmare a inițiativei din anul semicentenarului Revoluției de la 1848 când s-a hotărât ca să fie amplasat un simbol al cinstirii celor care s-au jertfit pentru apărarea revoluției în ziua de 13 septembrie 1848. Ideea din 1898 a fost prompt tradusă în realitate de către sculptorul Wladimir C. Hegel, solemnitatea dezvelirii având loc la 1901. După 1977 la declanșarea

Monumentul a fost încredințat spre modelare și turnare în bronz sculptorului Wladimir C. Hegel⁵⁸. Valorosul monument a fost dezvelit în anul 1901 în fața intrării principale la Arsenalul Armatei⁵⁹.

lucrărilor care au metamorfozat zona pentru a fi ridicată Casa Republicii monumentul a fost evacuat și depozitat pentru ca în viitor să primească un nou amplasament. În anul 1990 o serie de demersuri au condus la o grabnică soluționare alegându-se ca loc de amplasare piața de la intersecția străzii 13 septembrie cu strada Izvor într-o nefericită poziție, fiind dominată de clădirea din apropiere și situat cu spatele pe direcția de înaintare a inamicului de la 1848.

⁵⁷ Mihail Pherekyde / Ferichide / (14 noiembrie 1842. București - ianuarie 1928. București, cimitirul Bellu). Studii la Paris: licența în litere, doctor în drept. Revenit în România, în 1867. desfășoară o bogată activitate juridică, om politic, membru al coaliției de la Mazar Pașa, deputat, senator, ministru, diplomat, publicist. Vezi Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 658; G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 127.

⁵⁸ Wladimir C. Hegel (1838, pe teritoriul fostei Polonii - 1918. ? S.U.A.) Studii de artă în Franța unde s-a afirmat, fiind recomandat lui V.A. Urechia care l-a adus în România pentru a realiza inițial monumentul - mausoleu de la Iași dedicat lui Miron Costin. A rămas în România până în anul 1909, având contribuții majore la susținerea învățământului artistic prin modul cum a predat la Ateneul Român, la Școala de Arte și Meserii și Școala de Belle Arte din București. Prin preocuparea sa s-au pus bazele turnătoriei artistice din România. Comenzile primite au dus la realizarea unor valoroase monumente care au fost integrate în forul public din diverse orașe. Vezi Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 392.

⁵⁹ Arsenalul Armatei a fost stabilimentul care a fost necesar în condițiile renașterii armatei naționale după 1831, urmând a servi la întreținerea și completarea înzestrării cu tehnică de luptă a unităților militare. Nevoia de armament și muniție a fost rezolvată prin importuri care, în condițiile timpului, s-au dovedit a fi adeseori dificil de realizat, atât din punct de vedere financiar cât și ca aducere a lor. Mai mult, era necesară o întreținere care reclama personal de specialitate și dotarea tehnică corespunzătoare. Evoluția care a condus la 1859 la unificarea celor două armate ale Principatelor Unite în luna aprilie a impus și luarea unor măsuri pentru asigurarea înzestrării armatei cu cele necesare. A fost adoptată hotărârea ca o parte din cele necesare să fie produse în țară. Arsenalul Armatei și-a început activitatea la 1/13 februarie 1861, inițial asigurând reparațiile și întreținerea la piesele din dotare. Experiența dobândită a generat noi activități, inclusiv de realizare a unor lucrări unice sau de serie mică după proiecte românești. În anul 1864 a fost organizată direcția stabilimentelor militare cu trei secțiuni: pirotehnia, arsenalul și fabrica de pulbere. În anul 1973 s-a adoptat măsura de a le despărți, dând naștere la trei stabilimente: Pirotehnia Armatei, Arsenalul Armatei și Pulberăria Armatei, în condițiile Războiului de Independență măsurile luate au fost generatoare de servicii apreciate la timpul respectiv. O mențiune specială, Arsenalul Armatei, din dispozițiunea domnitorului Carol I, a devenit și custodele relicvelor capturate de la inamic, ca viitoare piese ale preconizatului muzeu militar. Expoziția din anul 1906 a valorificat multe din aceste mărfuri. În primul deceniu al secolului al XX-lea a găzduit și lucrările întreprinse de Aurel Vlaicu pentru realizarea aparatului de zbor, în condițiile primului război mondial utilajele și personalul au cunoscut calea retragerii în Moldova, contribuind la repararea celor în dotare, la asamblarea noilor piese care au intrat, în anul 1917, în folosința trupelor române, reintegrarea unora din capturi pentru folosința armatei române. După război, condițiile economice au marcat și activitatea Arsenalului Armatei. Momentul de dificultate din anul 1932 a dus la încetarea activității, impunând ca forul legislativ să ia în dezbatere, la 18 iunie, această problemă. Anii care au urmat au fost în concordanță cu evenimentele premergătoare noii conflagrații în pregătire de către toate statele. Ca măsură preventivă, utilaje și personal, în timpul celui de al doilea război mondial, au fost dispersate în diverse localități din zona subcarpatică, multe din acestea devenind ulterior unități industriale creatoare de utilaje pentru refacerea economiei naționale. Suntem datori să facem mențiune că amploarea luată de aviația militară a condus la desprinderea ca unitate distinctă a Arsenalului aeronautic. Construcția Arsenalului Armatei a fost ridicată în anii domniei lui Alexandru Ioan I Cuza pe vatra fostei curți a domnului Alexandru Ipsilanti, ocupând o mare suprafață de teren delimitată de străzile Mihai Vodă, Uranus, Fonteriei, 13 Septembrie, Cazarmii, Bateriilor, Sfinții Apostoli, Săpientei. Pe parcursul anilor, această zonă colinară dominând comișa Dimboviței, a fost "uzurpată" de diverse construcții care s-au infiltrat în imediata apropiere a zidurilor acestui stabiliment. După cel de al doilea război mondial spațiile au servit ca închisoare de tranzit prin care noul regim a realizat înlăturarea multora din cei considerați incozi procesului de stalinizare a țării. După cutremurul din 1977 s-a trecut la demolarea și începerea, în deceniul următor, a construcțiilor pentru Casa Republicii devenită în ultimul deceniu, după înlăturarea lui Nicolae Ceaușescu, Palatul Parlamentului României. Vezi AN. - D.A.I.C., fond Președinția Consiliului de

La centenarul nașterii lui I.H.R.⁶⁰ în suita manifestărilor evocatoare s-a înscris și realizarea unei medalii. În acest caz aversul are în componere efigia lui I.H.R. redat la vârsta de 70 de ani încadrat de anii: "1802 1872", iar în exergă textul: "IOAN HELIADE RADVLESCV". Reversul are în centru scris textul "NAȚIVNEA RECVNOSCATOARE" precum și anii: "1802 1822 1837 1848 1828 1844 1902" însoțiți de textul: "CV OCASIVNEA CENTENARVLVI", continuat în exergă: "PĂRINTELVI LITERATVREI ROMÂNE". Medalia⁶¹ a fost realizată în cupru având 0 53 mm. Misiunea modelării i-a revenit în acest caz gravorului Se. Dumitrescu⁶².

Premergător anilor de la cumpăna veacurilor XIX-XX, la Târgoviște, orașul nașterii și copilăriei lui I.H.R., au fost declanșate acțiunile menite a aduce în forul public, în zona centrală a orașului, un simbol al cinstirii⁶³. Realizarea unui bust, dăltuit în marmură a fost încredințată sculptorului Frederic Storck⁶⁴. Lucrarea a fost amplasată în parcul central al orașului. Artistul a realizat o lucrare, bine proporțională, dăltuită în marmură albă. Acțiunea lansată⁶⁵ la anul 1893 condusese în următorii ani la strângerea fondurilor necesare. În anul 1902 Primăria orașului Târgoviște alocă⁶⁶ suma de 1.000 de lei de la bugetul local pentru această lucrare. Soarta acestui simbol a cunoscut vicisitudinile cu care s-a confruntat întreg poporul român în deceniul următor. La ocuparea localității de trupele germane răuvoitorii au

Ministri, dosar 2 / 1932, f. 373; Dimitric Guști, „Enciclopedia României Vol. I Statul”. București. 1938, p. 679; Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 194.

⁶⁰ A.N.-D.J. Iași. Colecția Documente. inv. 1320, dosar 921/7. documentul din 20 mai 1902.

⁶¹ Medalia centenarului nașterii lui I.H.R. Vezi: George Buzdugan, Gheorghe Niculiță. Medalii și plachete românești. Editura Științifică, București, 1971, p. 251. La p. 87 este făcută precizarea că medalia are 0,50 mm Este menționată pentru același an și o medalie realizată în bronz având 0,64 mm. La p.87-88 sunt reproduse fotografiile medaliilor din 1881 și 1902 având aversul și reversul cu împerecherea inversată.

⁶² Se. Dumitrescu prezență solitară în lumea gravorilor, nu mai este citată o altă contribuție a acestui artist.

⁶³ George Oprescu. *Știri contemporane despre artele plastice în România între 1890-1909*, în: "Analecta", București, vol. III. 1946, p. 129

⁶⁴ Frederic Storck (? ianuarie 1872, București - 25 decembrie 1942, București, cimitirul Sf. Vineri). studii de artă plastică la București, Munchen. Paris, vizite de studii în centrele artistice ale Europei. sculptor cu o bogată activitate artistică în domeniul portretisticii, cu lucrări prezente în forul public, în muzee de artă, în colecții particulare din țară și străinătate. A avut o contribuție la prima variantă a Arcului de Triumf (1922) din București. Bun desenator, grafician și medalist, carieră didactică universitară. A militat și acționat pentru propășirea turnătoriilor în metal în România, fiindu-i lui V.V. Rășcanu un apropiat sprijin în ceea ce acesta a întreprins. Prin preocuparea urmașilor locuința a devenit muzeu memorial evocând activitatea artiștilor familiei Storck, precum și piesele de artă colecționate. Vezi: „Calendarul Minervei 1906”, București, anul VIII. 1906, fotografie p. 58; "Calendarul Universul 1944", București, p. 156 - 157: Eleonora Costescu. Artiștii Storck. Editura Arc 2000, București. 1996, p. 35-51, 89-97 + planșe, fotografii ale monumentelor; Adrian Silvan Ionescu. Sculptorii Storck, Catalog de expoziție organizată sub auspiciile Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București. București. 1992, p. 20, poziția 60. "Legionar Roman" (schița lucrării pentru Arcul de Triumf).

⁶⁵ A.N. - D.J. Dâmbovița - Târgoviște, fond Primăria orașului Târgoviște, inv. 294, dosar 31 / 1893, f. 1-6 acțiunea din 19 decembrie 1893.

⁶⁶ Ibidem, dosar 54 / 1902, documentul din 3 aprilie 1902. Era răspunsul la solicitarea comitetului de inițiativă care la 14 februarie 1902 solicitase o subvenție care să conducă la finalizarea acțiunii, dosar 16 / 1902, f. 5.

mutilat⁶⁷ partea sculpturală impunând ca în anul 1920 să se aloce 12.000 de lei pentru restaurarea bustului.

În București, în incinta noului palat⁶⁸, gazdă a forului legislativ la începutul primului deceniu al secolului al XX-lea, a fost integrat ca simbol al recunoștinței și bustul lui I.H.R. Propunerea⁶⁹ ca suita busturilor evocatoare ale aleșilor țării să fie completată și prin realizarea unei lucrări evocatoare a lui I.H.R., ca unul care a onorat Parlamentul României prin faptele sale, a fost formulată⁷⁰ în anul 1901. Sculptorul Gheorghe Cireșescu⁷¹ modelase o asemenea lucrare pe care a expus-o inițial la Craiova în anul 1905 la berăria "Oltenia"⁷² împreună cu alte lucrări. La timpul respectiv bustul, de fapt o hermă a cunoscut aprecieri fiind considerată ca "operă de forță și originală". Aceasta a fost lucrarea care a fost achiziționată și

⁶⁷ Ibidem. dosar 20 / 1920, f. 11, act de expertiză care consemna starea acestui simbol, amplasat la acel timp pe bulevardul Carol I, în urma comportamentului distructiv al trupelor de ocupație germană. Pentru înlăturarea mutilării produsă se aprecia că sunt necesari 12.000 de lei. Se atașa și declarația nr. 251 / 1919 și se cita și consemnarea din Monitorul Oficial 221 / 1918. Actul a fost întocmit de ing. Ștefan D. Sachelarie.

⁶⁸ Construcția Palatului Parlamentului s-a impus ca necesitate încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea fiind lansate mai multe concursuri de proiectare a viitorului edificiu. În ultimă instanță, s-a impus ca cel mai adecvat proiectul prezentat de arhitectul Dumitru Maimarolu care, în primul deceniu al secolului al XX-lea, a avut satisfacția să participe la înălțarea lui pe vechea vatră a clădirilor fostei mănăstiri care prin poziția dominantă a mamelonului putea la timpul respectiv să fie remarcat de la mare distanță. Intrarea principală este situată la nivelul platoului care asigură accesul atât în incinta bisericii, azi catedrală patriarhală, cât și a palatului patriarhal. Partea centrală a clădirii adăpostește aula flancată de alte numeroase spații distribuite pe mai multe nivele, clădirea având fațade și pe laturile de est și sud. La 1996 prin mutarea parlamentului în Casa Republicii clădirea a fost cedată Bisericii Ortodoxe Române pentru a fi Palatul Patriarhiei unde au loc acțiunile protocolare și unde se preconizează organizarea unui muzeu al Bisericii Ortodoxe Române.

⁶⁹ În incinta vechiului edificiu, componentă a ansamblului Mitropoliei care, pe parcursul secolului al XIX-lea, a găzduit lucrările forului legislativ al Țării Românești, al Principatelor Unite și de la 24 ianuarie 1862 al României au fost amplasate lucrări sculpturale evocatoare ale unor ilustre personalități care au onorat această instituție. La momentul finalizării noului palat, sala mare, sala Regiei, a Bibliotecii, coridoarele au fost inzestrate și cu asemenea lucrări de artă plastică.

⁷⁰ AN. -D.A.I.C., fond Parlamentul României, dosar 1283 / 1901.

⁷¹ Gheorghe Cireșescu (1875, Simnicu de Sus, jud. Dolj [azi ?] - ? 1942 ?). Fiu de țăran, a învățat tâmplăria la Școala de Arte și Meserii din Craiova. Remarcat pentru calitățile artistice a obținut în anul 1903 o bursă de studii din fondul Răducanu - Simonide cu care a studiat în Italia la Academia de Belle Arte, fiind declarat în anul 1906 diplomat al acestei prestigioase instituții. Într-o cerere formulată după primul război mondial el afirma că a trăit și a lucrat în Italia timp de 12 ani. A fost perioada în care el a expus atât în țară cât și în Italia, fiindu-i apreciate lucrările expuse. O altă informație susține că în anul 1911 revenise definitiv în România. Sunt anii când participă la expozițiile oficiale ale artiștilor în viață din anii 1913, 1915, 1916. După primul război mondial a făcut mai multe demersuri pentru a obține un post de restaurator în cadrul Comisiunii Monumentelor Istorice. Sunt anii când a mai participat la unele expoziții colective și a expus în incinta Ateneului Român, la Muzeul Kalinderu. Din anii următori este cunoscută contribuția sa la biserica Sf. Gheorghe din Craiova unde a realizat tâmpla acesteia. Lucrări ale sale sunt azi păstrate în patrimoniul Muzeului Național de Artă, Muzeul Militar Național. Vezi: CD. Fortunescu. *Aria în Oltenia*, în: „Oltenia”, Craiova. 1943. p. 442; Paul Rezeanu. Un sculptor puțin cunoscut, în "Ramuri", Craiova, anul IX, nr. 11 (101), 15 noiembrie 1972. p. 13; idem. *Sculptori olteni puțin cunoscuți*, în: „Revista muzeelor și monumentelor” nr. 9-10 / 1979. p. 85; idem. *Artele plastice în Oltenia (1821-1944) Contribuții*. Editura Scrisul Românesc. Craiova. 1980. p. 110-112.

⁷² Paul Rezeanu. *op. cit.*, p. 110 -112, inclusiv fotografia lucrării.

expusă în sala Regiei din Palatul Camerei Deputaților⁷³. Sculptorul ulterior a participat cu replica acestei lucrări la Expoziția artiștilor în viață⁷⁴.

Tot în București în vechea clădire a Teatrului Național⁷⁵, la loc de cinste, în foaier, a fost așezat bustul I.H.R.⁷⁶ modelat de sculptorul Dimitrie Paciurea⁷⁷, piesă turnată în bronz⁷⁸. După mai multe decenii lucrarea a intrat în patrimoniul Muzeului Teatrului Național⁷⁹.

După decenii, pe Câmpia Libertății de la Blaj⁸⁰, în suita busturilor evocatoare ale conducătorilor revoluției în arealul românesc, a fost integrată și lucrarea⁸¹ dedicată lui I.H.R. realizare plastică în viziunea sculptorului Ion

⁷³ A.N. - D. A.I.C., fond Ministerul Cultelor și Artelor, Departamentul Artelor, Direcția Artelor, inv. 819, dosar 70 / 1937. f. 16v.; Grigore Ionescu. București - Ghid. București. 1938, p. 257.

⁷⁴ „Catalogul expoziției oficiale a artiștilor în viață 1916”. București, p. 38. poziția 322

⁷⁵ La inițiativa prințesei Ralu Caragea au fost organizate în sala special construită la „Cișmeaua Roșie” spectacole teatrale. Ulterior, aici C. Aristia a jucat cu trupa lui de amatori. O a doua sală a fost cea de la Momul unde au jucat artiștii profesioniști. Nevoia unui teatru permanent a determinat la 1827, 1833 ca I.H.R. să includă în programele sale necesitatea înființării teatrului național. Ideea a fost recepționată și s-a trecut la realizarea edificiului necesar găzduirii spectacolelor. Clădirea Teatrului Național a fost construită după proiectul arhitectului A. Heli, între anii 1847-1852, inaugurată la 31 decembrie 1852. Renovată și decorată în anul 1875, a devenit, la 6 aprilie 1877, Teatrul Național. În deceniile următoare a cunoscut și alte intervenții salutare pentru îmbunătățirea condițiilor scenice, confortul sălii, acustica și iluminarea. Edificiul a fost lovit de bombardamentul din 24 august 1944, ulterior s-a decis demolarea lui. Vezi: Constantin C. Giurescu. *op.cit.*, p. 838 Virgiliu Z. Teodorescu. *Cronică bucureșteană 1877-1878 - locuri evocatoare*, Editura Ministerului de Interne, București 1977, p 72; Silviu N. Dragomir: *Teatrul Național din București ar fi meritat să fie salvat*, în "Cotidianul", 17 octombrie 1995.

⁷⁶ Grigore Ionescu, *op. cit.* p. 31

⁷⁷ Dimitrie Paciurea (2 noiembrie 1873. București - 4 iulie 1932, București, cimitirul Bellu). Studii de artă la București și Paris, participant la expoziții din România și străinătate, ocupă un loc definit mai bine odată cu trecerea timpului în ierarhia sculpturii românești ca precursor al moderniștilor, carieră didactică și artistică. Laureat al Premiului Național pentru sculptură în anul 1927. Vezi Ion Frunzetti. „Dimitrie Paciurea”, Editura Meridiane. București, 1989, p. 120; Constantin Prut. *Dicționar de artă modernă*. Editura Albatros. București. 1982. p. 340-341; Vasile Florea. *Artă românească modernă și contemporană*, Editura Meridiane, București. 1982. p. 212, 227, 231, 233, 234, 235, 237. 238. 246. 248. 252. 382. 384; Constantin Prut. *Dicționar de artă modernă*. Editura Albatros, București. 1982. p. 340-341; Vasile Florea. *Artă românească modernă și contemporană*, Editura Meridiane. București. 1982. p. 212, 227. 231, 233, 234, 235, 237. 238. 246. 248, 252. 382, 384.

⁷⁸ D. Bondoc. *Memoria caselor muzeu și locuri -ghid*. Editura Stadion. București. 1971. p. 13.

⁷⁹ Muzeul Teatrului Național a fost înființat de George Franga, în anul 1942, pe baza mărturiilor adunate, care însă în 1944 este nevoit să-l evacueze la Curtea de Argeș, salvând astfel de la distrugere piesele tezaurizate. Activitatea a fost reluată în incinta Colegiului Sf. Sava unde era adăpostit Teatrul Național după război. În anul 1950 obține spații în pasajul Majestic unde a activat până în anul 1973 când preia spațiile din noul edificiu al Teatrului Național astfel că, la 2 octombrie 1975, muzeul devine parte integrantă a acestui așezământ de cultură. Vezi George Franga. „Muzeul Teatrului Național - 25 de ani de la înființare” 1967, 128p; idem „Mărturie despre Muzeul Teatrului românesc”, București, 1981, 112 p.; idem. „Contribuții la istoria teatrului românesc”, vol. I. 1979, 72 p.; voi II. 1981, 112p.; vol. III. 1982. 215p.; Al Raicu, „Cu George Franga despre Muzeul Teatrului Național”, București, 1977, 36 p.

⁸⁰ Câmpia Libertății de la Blaj a fost astfel definită cu ocazia marii reuniuni din ziua de 3 / 15 mai 1848 pentru a dezbate și hotărî cele necesare națiunii române de pe teritoriul Transilvaniei, prilej de afirmare a voinței „Vrem să ne unim cu Țara”. Era terenul din apropierea apei Târnavei și a complexului de clădiri care găzduiau Episcopia greco - catolică.

⁸¹ Florian Tucă, Mircea Cociu. *op. cit.* p. 50-51; Florian Tucă. Constantin Ucrain, *op. cit.* p. 145-147.

Irimescu⁸². Solemnitatea dezvelirii acestor simboluri ale cinstirii frunțașilor pașoptiști s-a desfășurat la 17 mai 1973.

Acum la momentul premergător sărbătoririi bicentenarului nașterii lui I.H.R., realizând această retrospectivă a ceea ce a fost în atenția predecesorilor pentru a realiza acțiuni perene pentru cinstirea memoriei sale, putem înțelege ce-i revine actualei generații pentru a marca acest moment, având înțelegerea că viitorimea va judeca cum se cuvine modul cum ne-am pregătit și ceea ce am înfăptuit pentru a readuce în atenția națiunii omul și faptele sale, inclusiv prin realizarea și amplasarea în forul public a unor simboluri care să completeze patrimoniul evocator al personalităților istoriei României. Este momentul realizării unor corective de receptare a faptelor sale. Ne referim la faptul că în deceniile anterioare, din considerente de o anumită orientare, rolul său la evenimentele anului 1848 au fost mult diminuate. Ca atare, în procesul de botezare, dar mai ales de rebotezare a arterelor de circulație ale Capitalei pentru el s-a găsit de cuviință ca o stradă care asigură legătura între șoseaua Pantelimon și strada Avrig să-i evoce numele. Motivația este logică amintind de prezența sa ca tipograf în "mahalaua Oborului". În acest caz considerăm că plăci de marmură cu câte un medalion evocator și texte explicative sunt necesare pentru a reține atenția trecătorului. Amplasate la capete de stradă vor exprima că și pe această cale știm să ne onorăm înaintașii preluând din experiența altora această formulă benefică.

Pomenind despre strada care îi poartă numele cineva poate comenta că tot el este definit indirect, chiar nu departe de aceste locuri, prin denumirea care amintește cum era zona de la marginea orașului atunci când el a achiziționat pământurile pe care le-a onorat găzduindu-l temporar pe Gheorghe Lazăr în momentele premergătoare plecării sale spre Avrigul natal și unde I.H.R. și-a instalat noua tipografie care o înlocuia pe cea a lui Caragea, asigurându-i capacitatea de a onora în condiții optime atât propriile sale tipărituri, periodice și cărți, precum și comenzi ale altor beneficiari. Ne referim la strada "Heliade între vii" care ar trebui să ofere celor de azi și celor de mâine sensul denumirii. Câte o placă evocatoare la capetele străzii, la întâlnirea cu șoselele "Electronicii" și respectiv "Gherase" ar facilita această cunoaștere a sensului actualei denumiri a ceva ce nu mai există.

Procesul de sistematizare poate oferi în viitor posibilitatea ca și zona centraiă să-i evoce numele eventual prin botezarea uneia din intersecțiile care ar

⁸² Ion Irimescu (27 februarie 1903. Preușești, jud. Suceava), studii la Fălticeni. Academia de Arte Frumoase București, secția sculptură, specializare la Paris, la Școala română de la Fontenay - aux - Roses. Academia La Grande Chaumiere, călătorii de documentare, debut artistic în anul 1928, carieră didactică la Pașcani. București, Slatina, profesor universitar la Iași, Cluj, București, participă la expoziții colective în țară și străinătate, expoziții personale și retrospective, lucrări monumentale în forul public la Craiova, Iași, Constanța, Cluj, București, Lupeni, Râmnicu Vâlcea, Blaj, Fălticeni, Suceava, Slatina, Timișoara, Târgoviște, în colecții din țară și străinătate. Dominantă în creația sa este figura umană în diverse ipostaze. Vezi A.N.-D.A.I.C. fond U.A.P., dosar 159/1971; O. Barbosa, *Dictionarul artiștilor români contemporani*, Editura Meridiane, București, 1976, p. 256-258; Alexandru Cebuc, *Ion Irimescu*, Editura Arc 2000, București, 1995; Alexandru Cebuc, Vasile Florea, Negoită Lăptoiu, *Enciclopedia artiștilor români*, Editura Arc 2000, București, 1996, p. 108.

deveni "Piața I.H.R". O placă ar putea să marcheze ultima sa locuință, cea din strada Polonă nr. 20.

S-ar putea reproșa că abuzăm revendicând atât de multe. Nu greșim afirmând că atât Bucureștii cât și alte multe localități ale țării sunt foarte sărace în definirea trecutului prin amplasarea de plăci evocatoare. Trebuie lansată o consecvență politică a aducerii în forul public a acestor evocatoare simboluri dacă nu vrem ca din memoria colectivă să dispară respectul pentru înaintași. Într-un moment când ne dorim ca turismul să devină o contribuție importantă în sfera serviciilor, la completarea zestrei bugetelor, înzestrarea edificiilor cu asemenea evocatoare plăci poate conferi un plus de atractivitate, de orientare și apreciere pentru modul cum ne apărăm patrimoniul moștenit. Când ghidurile tipărite vor încorpora aceste informații pe care turistul să te regăsească și la fața locului, vom avea ceea ce poate interesa.

Calendarul cultural al anului 2002 are înscris și momentul bicentenarului nașterii lui I.H.R.. Evenimentul impune cunoașterea a ceea ce s-a întreprins până în prezent pentru a-i perpetua cinstirea prin realizarea de simboluri amplasate în forul public și instituții pentru a ști ce și cum să acționăm acum pentru a exprima gratitudinea cu care preluăm această moștenire acum la început de mileniu trei, întreținând-o și completând-o. Este cazul ca și monumentelor dedicate lui de către înaintași, ca simboluri ale cinstirii, să le acordăm cuvenita atenție asigurându-le dăinuire în timp, mesajul lor revendicând perenitate.